

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL II

(1 Martie 1868 — 1 Martie 1869).

Redactoru: *Iacob Negruzsi.*

IASSI 1869.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galben; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

S U M A R I U.

Evreica, novelă de D. Leon Negruzzi. (Urmare.)
 Aforisme de D. T. Maiorescu.
 Studii asupra literaturii spaniole. Miguel Cervantes de
 D. St. Vărgolici. (urmare.)
 Poesii noue de D. M. D. Cornea.
 Poesii de D. I. Brociner.
 Corespondență.
 Anunciu.

EVREICA.

(Urmare.)

III.

In timpul ce se petrecea scena povestită mai sus, Buruh bătrânul intrase in camera ficei sale pe care o găsisese pe gânduri.

„Veste bună, fata mea“, țise elu cu veselie, „ți-a venit mirele, peste vre o oară va fi aici. Tu nu-lu cunosci încă, e unu baietu de aur . . . ințelesu in trebi, mare speculantu și bogatu . . . bogatu!“ Rebecca tremură la această veste din crescutu până in tălpi. Apoi luându mâna tatului ei o sărută și țise:

— Și vrei numai decât să mă măritu, tată? Dară atunce voiu fi silită să mă dis-

partu de tine. Vei rămâne singuru fără copila ta. De ce această grabă?—Bătrânul privi in jurul seu ca cum ar voi să se incredințeze că nu-lu aude nici vede cineva, apoi țise in cet cu o voace nesigură:

— „Foarte greu imi vine a mă dispărți de tine, căci tu ești tot ce mai iubescu pe pământu. Mi-am iubită soția . . . ea a muritu . . . am iubită pe mama . . . ea a muritu . . . mi-am iubită copiii . . . au muritu toți, și numai tu mi-ai ramasu. In tine dară se stringe toată iubirea mea. Cât de greu mi-ă fi să mă despartu de tine, nu se poate măsura. Dară tu ai șesespzece ani și legea părinților noștri cere să te căsătorești. Ș'apoi . . . la vrîsta ta . . . inimioara incepe a vorbi . . . s'ar putè întâmplă ca cineva să se furișeze in inima ta . . . vre unu nedemnu de tine . . . Poate, nelegiuire grozavă! . . . chiar vre unu creștinu, căci la vrîsta ta credința nu este încă destul de tare; s'a mai văduțu asemine! Eu dară, ca părinte trebuie să gândescu la toate aceste . . .

„Tată“ intrerupse Rebecca, a căreia inimă se băteă cu violință in peptu, „tată“, de ce toate aceste gânduri? Lasă-mă lângă tine . . . lasă-mă până inima mă va indemnă

... ș'atunci eu singură voi veni și-ți voi dice: tată mărită-mă căci iubesc. Și tu mă vei mărită atunci, căci acela pe care ălu voi iubi va fi unu omu bunu și-lu vei iubi și tu... chiar de ar fi creștinu!

— „A goi!... a goi!“ răcnî bătrânul evreu și făcî ingrozitu cățiva pași inapoi ce ăci tu Rebecca? Ai nebunitu... chiar de ar fi unu creștinu? Ferească-te Dumneșeu lui Israel de asemine păcate... Rebecca... m'ășu lepădă de tine și acela a căruia nume nu se poate rostî ar retrage deasupra capului tău mănă sa protectoare și copiii lui Israil te voru blăstemă!... Nu... nu Rebecca, eaca mirele teu Froim Silberberg bancheru din Liov... e jos in prăvălie... am să-lu chemu“ și ăcîndu aceste Buruh sări mai mult decăt coborî scările, pentru a ajunge mai degraba jos. Rebecca remasă singură, isbucni in plănsu amaru. Spaima tatului ei la singurul cuventu: *creștinu*, ăi probase in destul mărima nefericirii sale. Niciodată nu i s'ar fi ertatu amorul ei pentru Scruteanu. Ce să facă acum? Copila nu mai eră in stare să cugete decăt la nefericirea ei și nu găsiă scapare. Ușa camerei se deschise ănsă și in ea intrară Buruh și Froim Silberberg. Rebecca își șterse răpede lacrimile din roșii ochi și aruncă o scurtă privire asupra aceluia care eră menitu să-i fie soțul și sprijinul pentru restul vieței. Froim eră unu omu tănăru, micu și pușintelu. Trăsăturile feței de și regulate, nu aveau o adevărată espreșiune, ochii pe care nu-i ridică decăt foarte rar din pământu erau de o culoare indoelnică, deschisă. Unu surisu fără espreșiune păreă a fi eternul tovarășu a

buzelor sale subțiri și uscate. Imbrăcămîntea tănăruului evreu eră cu totul evreească.

— „Eată, fata mea Froim Silberberg, soțul pe care Dumneșeu ți l'a trimisu pentru fericierea casei noastre“ ăise Buruh „nu am voitu să mă ținu de vechile noastre obiceiuri, am voitu să ăți vėđi mirele. Froim Silberberg, eată soția ta!“

„Dumneșeu lui Israel, a voitu să facă din sclavul seu Froim, omul celu mai fericitu din intregu poporul seu, dăndu-i de soție mărgăritarul celu mai scumpu a lumii, stea-o cea mai frumoașă a cerului!“ esclamă Froim.

— „Iți mulțămescu, Froim Silberberg de complimentu, dar de aceasta te potu asigură: Rebecca este juvaerul meu celu mai scumpu pe care ă-lu dau; tu dar să-lu păzesci ca ochii tei,“ response bătrânul Buruh.

„Dar Rebecca, nu are nimicu de ăisu acelu care se tăresce la picioarele ei, uimitu de frumuseța nepovestită ăncă a cerescului ăngeru?“ se adresă acum Froim cătră copilă.

— Rebecca nu cunoasce pe Froim Silberberg, response cu vocea inădușită ăncă de suspinu, evreica, Rebecca nici crede că-i a venitu vremea să se mărite, căci Rebecca nu iubesc pe Froim Silberberg.

„Dacă stea-o resăritului nu iubesc ăncă, pe Froim aceasta nu vrea să ăică că nu-lu va iubi mai tărđiu, când ilu va cunoasce mai mult“, response Froim suriđendu ca totdeauna.

— „Sunteți amundoi nisce copii! Așa a fostu și cu mine când m'a insuratu tatul meu cu maica ta, Rebecca. Eu eram unu omu frumosu atunci și mândru cum nu eră al doile in seminția lui Israel, maica ta eră fru-

moasă ca o dimineață de primavară, și cu noi ăntei au fostu greutăți, dar mărire Domnului, amu trăitu fericiți și Domneșeu a binecuvântatu casa noastră de s'a inbogățitu!" In timpu când țicea Buruh aceste cuvinte se aușise pași pe scările care conduceau din prăvălie in rândul de sus, apoi cineva bătù la ușa camerei in care se aflau evreii.

— „Cine este?“ întrebă Buruh deschidându ușa „A! cuconul Iorgu Scruteanu . . . poftiți . . . poftiți . . . să vă facu cunoscutu cu ginerele meu . . . cu Froim Silberberg care are să-mi fie ginere!“ La aparițiunea lui Iorgu, Rebecca puse mână stângă pe peptu și cu dreapta trebu să se sprijiniască de o masă căci simția că-i slăbescu picioarele. Iorgu erà palidu ochii sei scânteeau, ănsă când intră in cameră ochii sei și a Rebcccăi se întâlnirë, căutătura ănsă fù prinsă in sboru de Froim care increți sprincenele. Elu văduse destul. Acum se intoarse Iorgu cătră juvaerģiu:

„Buruh“ țise elu „am venitu la tine cu o treabă mare. Să binevoesci a mă ascultă cu linisce.“

— „Dacă voiți să ne coborimu jos“ respunse Buruh.

„Nu, nu, mai alesu vreu să fie față și domnul Froim“ adăogì Scruteanu aruncându asupra lui Froim o căutătură care-lu făcù să tremure. „Buruh . . . tu mi-ai prezentatu pe acesta ca pe unul ce doresce să-ți fie ginere“ și arătă cu degitul pe Froim „acum presintă-më și pe mine lui ca pe unul ce dorescu și eu să-ți fiu ginere!—Trăsnetul din ceruri, cădëndu in mijlocul lor nu ar fi produsu stupefacțiune mai mare. Rebecca isbucni in plânsu. Froim se făcù căt ăi erà prin pu-

tință mai micu într'unu unghiu al camerei. Buruh mișcă buzele fără să poată scoate unu tonu. „Dar, Buruh . . . alege acum intre noi . . . sunt creștinu . . . e dreptu, dar in tot casul desonoare nu-ți poate face o alianță cu mine.“ Buruh tremurà ca frunđa când se joacă vântul cu ea. O sumă de simțiri diverse și contradicētoare se cruciau in peptul bătrânului. Pe de o parte se simția onoratu peste măsură, pe de alta erà inspăimântatu.

— „Cucoane Iorgu . . . mē ertați . . . Domnia voastră nu gândesce ce face . . . Domnia voastră, unu boeru mare să luați de soție fata unui păcătoșu evreu? Domnia voastră unu creștinu să vă insoțiți cu o evreică . . . Cucoane Iorgule . . . aceasta nu poate fi decât o glumă!“ Și Buruh se siliă să ridă.

„E atât de puțin o glumă, moșnege că-ți repetu cererea mea!“ respunse hotărìtu amicul nostru.—Rebecca cădù la picioarele tãtului ei.

— „Ha . . . șerpe inveninatu“ urlă acum evreul turbatu și lovi cu piciorul in fिकास, care cădù pe mâni „acum te înțelegu . . . acum vëdu toate . . . tu erai înțeleasă cu acestu creștinu cu toată paza mea . . . de aceea nu voesci să te măriți . . . Dar mare e Dumneșeu! . . . mai degrabă așu suferi să moru trăsnetu de focul cerescu decâtu să vëdu o așa nelegiuire . . . Căne de creștinu . . . dracul te-a adusu ca să-mi spurci neamul . . . dară voiu muri mai degrabă . . . Eși afară din casa mea!“ și bătrânul își dedeà cu pumnii in capu, și-și smulgeà perciuuii. Iorgu ridicase pe Rebecca de la pământu și se pusesse dinaintea ei.

— Nebunitu-ai, fiară selbatică de dai cu

picioarul in copilă? . . De nu ai fi tatul ei te-așu face bucăți și te-așu aruncă la câni!“ murmură Iorgu crășnindu din dinți și făcù unu pasu spre bătrănu. care această dată uită frica și incepù a-și rumpe hainele.

— „Ucide-mă, dacă este așa și pe mine, după ce mi-ai desonoratu casa și mi-ai calcatu in picioare legea . . . omu fără sufletu!“ vociferă elu.

„De ce te superi atât de tare Buruh?“ țise acum Froim Silberberg, care tremură de frică „ce a făcutu boerul decât să-ți ceară fiica de soție. Găndesce-te asupra acestui lucru, și respunde după ce te vei fi gânditu, dar cu linisce, ca unu omu iubitoru de pace.“ O mică tăcere se făcù intreruptă numai prin suspinurile înădușite ale Rebeccăi care ședeă pe unu colțu de divanu rezământu-și capul in mâni. Iorgu se preumblă prin casă turburatu.

— „Bine . . . bine . . . are dreptate băietul“ murmură bătrănul evreu, sdrobotu de scutură-tura nervoasă ce avuse, și la care mânia incepeă a face locu unui sentimentu de frică „mă eartă . . . cucoane Iorgule . . . îți sărutu mânele“ și voi să o facă, Scroteanu ănsă își retrase răpede mâna „mă aruncu la picioarele tale stăpâne. . . eartă-mă . . . mi-ai cerutu copila de dreaptă soție . . . să mă gândescu . . . dă-mi trei . . . patru țile.

— „Fie . . . voi veni peste patru țile s'audu respunsul tău . . . dar . . . moșnege, nu uită că m'am purtatu cu tine ca unu omu de onoare . . . nu iută că iubescu pe fiica ta până la nebunie . . . căci atfelieu cum așu fi calcatu in picioare toate prejudiciile lumei . . . nu uită că datoresci numai fiicei tale că nu te-am sdrobotu ca pe unu verme stricăciosu . . . nu

uită că veghezu necontentu asupra fragidei ființe pe care o iubescu și te poartă bine. Ori care ar fi respunsul tău, eu mi-am făcutu datoria . . . Remăneți cu bine toți . . . Rebecca aibi incredere in mine.“ Și Iorgu care pronunțase aceste cuvinte cu tonu aspru și solemnu aruncă o ultimă privire de profundu amoru asupra iubitei sale și eși. Evreii remasese singuri. Bătrănul Buruh isbucni acum intr'unu plănsu nervosu.

— „Spuneți-mi in numele lui Dumnezeu . . . visat'am eu, sau s'a petrecutu in adevăru o crudă scenă . . . unu creștinu a venitu să-mi păteze seminția . . . și tu fata mea . . tu fiica lui Israel ai avè slăbăciunea să iubesci pe unu barbatu care nu face parte din poporul lui Dumnezeu!! . . . Rebecca . . . Froim . . . spunți nu am visatu eu oare? . . . Să ajungă Buruh a fi aratatu cu degitul de copiii lui Isaac și a lui Iacob . . . și . . . să audă in jurul seu șoptindu-se: Acesta e Buruh a căruia copilă a calcatu sânta lege a lui Moisi in picioare și s'a făcutu creștină Am visatu . . . spuneți-mi că am visatu!“

„Fii liniscitu . . . omu a lui Dumnezeu . . . căci dacă scena a și fostu, totuși ea va remănè unu visu și ca unu visu se va pri-face in aeru“ mângăiă Froim Silberberg.

— „Rebecca“ reincepù bătrănul „tu nu-mi țici că a fostu unu visu . . . vino lângă tatul tău și spune-i că-i nebunu creștinul . . . că tu nu poți să-lu suferi . . . „Rebecca se ridică incet și luă mâna de pe ochii sei acum uscați dar roși ăncă. Părul ei lungu și desu se displetise in vremea scenei ce se petrecuse și-i acoperiă talia. Ea privi dreptu in ochii bătrănului și ridicându mâna dreaptă in sus țise cu voace limpede:

— Buruh . . . tu care ai calcatu cu picioarele pe fica ta care se tăria in genunchi dinaintea ta, umilită . . . ascultă acum ce-ți dize Rebecca . . . Atăt de adevărat cât credu că este unu Dumneșu . . . Atăt de adevărat cât trăescu și vorbescu cu tine . . . mă juru . . . Rebecca iubescu pe creștinu mai mult decât pe tine . . . tatul ei . . . mai mult decât pe sine însuși . . . mai mult decât pe Dumneșu. Rebecca va muri poate, dar va iubi până-și va da sufletul . . . Înțelesu-ai bine, Buruh?

Tănăra evreică părea a fi o ființă din o altă lume. Bătrânul voi să se ridice dar nu avu putere. Elu privi in jurul seu uimitu; părea că și-a perduto mințele. Froim aruncă o căutătură scurtă asupra copilei, in acea căutătură ansă se cetia o ură neimpăcată. Rebecca trecu mândră dinaintea ămbilor evrei și eși.

„Linisce și prudentă“ dize incet Froim cătră Buruh „nimica nu e ăncă perduto. Rebecca e o copilă. Ea nu va fi niciodată soția creștinului“ aceste din urmă cuvinte erau accentuate in unu modu curiosu care făcu să tresare din letargia sa pe Buruh. Elu privi, cam spărietu in fața tănărului evreu.

„N'aibi nici o grijă“ urmă acesta „mergi in prăvălia ta și caută să fii ca totdeauna. Eu am să mergu puțin prin orașu.“ Bătrânul făcu cea ce-i cerea Froim, fără a respunde. Părea a fi unu trupu fără viață.

Iorgu Scruteanu eșindu de la evreu se aruncase in trăsura și strigase vezeteului: „la Zaro!“ Elu părea liniscitu. Căteva momente mai apoi trăsura se oprî la scara casei in care locuia Zaro. „Boerul nu este a casă, dar

cucoana primesce“ ăi dize unu lacheu. Iorgu se făcu mai galbenu pe față și mâna sa tremură când o puse pe cleampa ușei. Iorgu trecu prin unu salonu elegantu și intră in o cameră alăturată care serviă de salonu de primire și eră și aceasta mobilată cu multu gustu și lucsu. D-na Zaro ședeă pe o canape; toaleta sa eră simplă. Doamna Zaro nu eră frumoasă dar eră plăcută căci in ochii sei se oglindeă bunatatea și toată fisionomia ei inspiră incredere. Când intră eroul nostru coloarea feței D-nei Zaro se făcu mai închisă. Ea intinse mâna pe care puse amicul nostru unu sărutatu. Conversațiunea incepû cu banalități.

— „Ai primitu scrisoarea mea, Iorgule?“ dize de odată D-na Zaro.

— „Am primit'o Mario și de aceea am venitu la tine ca să-mi mărturisescu păcatul“ respunse Iorgu suridându in silă.

— „Sunt sigură dinainte că ai multe păcate de mărturisitu“ adăugi Maria.

— „Ascultă-mă Mario, până la sfirșitu ș'apoi fă cu mine ce vei vroi. Scii cum am făcutu cunoscință cu tine. Scii că acea ce mă atrăgea spre tine a fostă bunătatea ta sufletească. Vroiam să fiu amicul tău, unu adevăratu amicu . . . dar . . . se vede că amicia cum o înțelegu nu poate fi intr'unu barbatu june și o tănără femee . . . acum . . . earăși la bunătatea ta apelezu . . . Mario te iubescu ca pe o soră — . . . “ Maria făcu o mișcare ca cum ar vroi să se ridice de pe locu, Iorgu ansă o luă de mănă și o sili să șadă. „Ascultă Mario, până la sfirșitu“ se rugă elu și incepû a nară tenerei femei toată pasiunea sa pentru Rebecca, toate scenele care urma-

se între dănşii, toate amenunţimile. Maria se făcea când galbenă când roşă. Măna sa tremurâ în mână amicului nostru. Elu urmâ:

— „Înţelegi acum Mario, toată nefericirea mea . . . eată-me la picioarele tale . . . condamnă sau eartă . . . ucide sau dă viaţă. Vroescu mai bine să riscu ori ce . . . decât să mă portu ca unu înşălătoru ca tine“ Maria se sculase în picioare. Ea erâ palidă ca moartea.

„Ridică-te Iorgule“ dîse ea cu voace înăduşită „îţi mulţănescu . . . îţi mulţănescu din sufletu . . . D-ta te-ai purtatu ca unu omu de inimă . . . dar . . . mai bine-i aşă . . . ridică-te te rogu . . . Fii fericitu . . . dacă vei putè şi . . . adu-ţi a minte de mine . . . ca de o soră . . . Eu . . . mă reintorcu la datoriile mele de soţie şi mumă pe care le-am uitatu unu momentu pentru tine . . . Aşă dar o iubesci până a o luâ de soţie . . . cu ori ce preţu? . . . o judaucă! . . . trebuie să fie foarte frumoasă . . . Du-te acum Iorgule, . . . du-te!“ Iorgu se ridicâ de la pământu,  i sărută m na  i e i fără a d ce o vorbă. C nd se urcă in trăsură, lacrimele-i inundau fa a. „Ce  ngeru!“ murmură elu. Vezeteul priv  unu momentu la st p nul seu,  'apoi fără a d ce o vorbă, dete cu biciul in cai  i plec  cu rapejune spre copou.

Maria Zaro făcuse c ţi-va pa i pe urma crouluj nostru, ear deodată se aruncă cu fa a in jos pe canape, cuprinsă de cea mai vie durere.

(Va urm .)

Leon Negruzzi.

AFORISME.

(Urmare.)

In fa a unui abisu e ti cuprinsu de fiori. Tot aş  in momentul, când sim i distan a profundă, ce te separă de aproapele t u.

* * *

Respectul exageratu pentru întregimea g ndirii impeded  ac iunea. Căci ori ce faptă este o verigă ruptă dintr'unu lan u infinitu,  i prin urmare omul activu e *a priori* condemnatu la fragmentu.

* * *

Mijlocul este totdeauna superioru scopului  i-i regulează valoarea. Prin urmare frasa Jesui ilor e diametral opusă adevărului  i trebuie formulată: mijlocul justifică scopul.

* * *

Este lipsă de dreaptă cugetare, când cineva pentru a se justifică de o faptă ce i se impută, arată cauza care a produs'o. Aceasta scie ori cine, că totu ce se  nt mpl  in lume are o causă. Dar dintr'o causă justă nu poa-

te isvorî o faptă imputabilă. Prin urmare a motivă nu vrea să ȳică a justifică.

* * *

Balonul aerostaticu ilu poȳi legă cu funii și ȳinè jos la pămèntu, până când gazul mai expansivu nu l'a ocupatu. Dar odată plinu de acestu elementu etericu, balonul rupe funiile injositoare și se inalȳă iresistibil in regiunile ce i se cuvinu.

Tot așa vocaȳiunea in individuu, libertatea in poporu.

* * *

Cine are vocaȳiune? Celu ce in momentul lucrării se uită pe sine.

* * *

Care poporu este liberu? Celu ce recunoasce cercul de suveranitate a individului faȳă cu ori cine, fie unu rege, fie o majoritate.

* * *

Religiunea pozitivă are o importanȳă practică indoită: ea dă ăntèi unu respnsu la intrebările eterne ale omenirii: de unde ve-

nimu? și unde ne ducemu? Respunsul ilu dă cu certitudine dogmatică și cu scopu de a procură o liniscire individuală. Prin urmare cuprinsul lui specialu in diferitele religiuni este indiferentu, din momentul in care este creȳutu și până când este creȳutu.

Ea conȳine al doilea precepte morale cu sanȳiune supranaturală și voesce a fi Etica practică a omenirii.

Din aceste doue scopuri religiunea implinesce pe celu d'ăntèiu in modu suficientu, fiindcă se ȳine de sfera intelectuală; dar pe celu de alu doile nu-lu implinesce bine, fiindcă se ȳine de natura morală, care in fiecare omu este inăscută și neschimbătoare. Neputèndu-se astfeliu modifică oamenii prin precepte morale, se intămplă cu necesitate o modificare a preceptelor religiunii morale. Etica religioasă se falsifică din ceea ce eră in spiritul fundatorului și se adaptează gradului de cultură, pe care se află poporul.

De aci urmează, că statul modernu trebuie să fie indiferentu pentru ori ce religiune, cu alte cuvinte că nu poate există o religiune a statului și prin urmare nici preoȳi ca funcȳionari ai lui. Căci scopul d'ăntèiu, celu metafisicu, pe care religiunea ilu realizează in poporul incultu, trece peste sfera statului și prin urmare nu are a face cu elu. Ear scopul al doile, celu moralu, care are a face cu statul, nu se implinesce de religiune, ci din contra se falsifică, și in această falsificare se produce pericolul de a vedè adese idei imorale propagate cu aparatul autorității dogmatice, de care dispune Biserica.

Prin urmare singurele mijloace de educa-

țiune ale statului sunt școala și codicele penale, ear Biserica ei este o sferă străină și de multe ori inamică.

* * *

In pozițiunea cea mai nedemnă se aruncă oamenii, cari au destul curagiu pentru a face o faptă după impulsul conștiinței lor, dar nu au destul, pentru a-i suporta consecințele inevitabile.

Căci ce este nedemnu? Totu ce e pe jumătate.

* * *

Dacă atingi cu arcul o coardă intinsă in aeru liberu, ea dă unu tonu, însă vibrațiunile i se perdu fără rezistență și nu se potu aduce la valoare musicală. Pune-i o rezonanță de desubtu, și cu tonul prinsu și reflectatu se nasce instrumentul artisticu.

Tot așa este inteligență omenească, a cărei rezervoriu de memorie dă unu echo și o legătură ideilor singuratice ce i se desceaptă prin lumea din afară, pe când animalul trăesece totdeauna sub impresiuni isolate, de regulă mulțamitu și plinu de momentulu actualu.

Acelu echo alu inteliganței omului este isvocrul fericirii și nefericirii sale, și de aci se vede valoarea impresiunilor și reflecțiunilor omenești. Toate sunt numai stafiile creeri-

lor, rezonanța fugitivă a violinei, șoptirea misterioasă in scoica de mare.

* * *

Iubesci imensitatea mării? Atunci o iubesci sub toate formele ei și îți este egal, dacă marea e in linisce sau e agitată de furtună, dacă strălucesce sub aurora soarelui răsărindu sau dacă deasupra-i ultima rață de lumină se luptă cu intunerecul noștii.

Și in sufletul omenescu e o imensitate, și indată ce ai simțit'o, îți perși măsura și ești pentru totdeauna al ei.

* * *

T. Maiorescu.

Studii asupra literaturii Spaniole.

Miguel Cervantes

autorul lui Don Quijote.

V.

După ce amu datu o analiză scurtă a acestei fabule, să ne oprimu asupra calităților eminente ce distingu și imortalizează opera lui Cervantes.

Cervantes a desvilitu in romanul seu genul glumețu in modul celu mai perfectu. Unu

singuru momentu Don Quijote și Sancho nu vorbescu între ei fără a ne face să ridemu, atât de mare este artea cu care autorul scie să pună în evidență și să desvăliască caracterele eroilor sei; cu astfeliu de ghibăcie scie să ne atragă atențiunea, să întrețină și să ațite curiozitatea noastră. — Dacă amu vroî să justificăm aceasta cu citațiuni aru trebui să copiamu aice capitule întregi din *Don Quijote*. Ne vomu mulțămî ănsă a trimite numai pe lectoru la testul originalu, pentru a se putè convinge prin elu însuși de frumusețele acestei cărți. Elu va vedè că ea-i plină de comicul celu mai nobilu și mai puru, și că autorul, pentru a ne face să ridemu, nu are nevoie să se scoboare din regiunile decenței și a bunci cūviinți, și să caute în tină glumele sale.

Episoadele formează o parte foarte însemnată din *Don Quijote*. O lume întreagă se grupează în jurul celor doi eroi. Artea înfinită și gustul cu care se succedează și se leagă aceste episoade variază într'unu modu plăcutu, și desceaptă atențiunea și interesul nostru. Fiecare episod e, în genul seu, o dramă întreagă, cu unu începutu, o acțiune condusă într'unu modu ghibăciu și interesantu, cu unu sfîrșitu unde aparut toate persoanele ce au jucat unu rol, unde intriga e desnodată și curiozitatea noastră satisfăcută. E adevărat că unele din aceste episoade, ca celu a lui Cardenio și Lucinda, al Captivului, a curiosului impertinentu, întreprumpu cam mult firul acțiunii generale. Nu trebuie ănsă să ne mirăm dacă, în mijlocul unci așa de mari fecundități, câteva părți alterează câte o dată, prin o importanță mai mică, perfecțiunea unui cadru așa de întinsu.

Cătă plăcere producu aceste divagațiuni aparente! Cu câte frumuseți autorul nurescumpără greșala (dacă e în adevăru o greșală) de a fi curmatu unu momentu șirul narațiunii sale principale!

Dar ori cât de mare e nesațul, ori cât de nesfîrșitu gustul cu care cetim aceste istorii pline de emoțiuni de tot felu, le părăsimu totuși fără părere de reu, pentru că e mai mare, mai vie dorința ce avemu de a ne găsi față în față cu cei doi eroi, de a admiră contrastul între ei, maximele lui Quijote, glumele neacceptate a lui Pança, o alianță naturală între genul burlescu și sublimu, între visu și emoțiune, între plăcerea ce simțim și învățătură ce tragemu din ea.

În cât privesce stilul, Cervantes e pentru prosa spaniolă aceea ce Herodote și Thucidide sunt pentru prosa greacă, Cicerone și Titu Liviu pentru prosa latină, Boccaccio pentru cea italiană etc.

„Învęțații noștri autori, ȃice unu celebru criticu spaniolu, se arată latiniști desăvîrșiți și chiar clasici în această limbă; ănsă toate aceste oracule, când revinu la limba spaniolă, cadu astfeliu încât se perdu în ariditatea unei dicțiuni vulgare. *Don Quijote* apare și spiritul seu, bunul seu gustu, strălucita sa răpejune confundă întreaga trupă a prosatorilor noștri ridiculi; ca luceafărul ȃilei elu se înalță singuru și triumfătoru asupra lumii.“

Limba lui Cervantes e incantătoare, ușoară, armonioasă. Ea presintă toate nuanțele, toate tonurile, de la celu mai familiaru și mai glumețu, până la celu mai înaltu și majestosu. Cervantes dădu legea, tipul, modelul eternu alu limbei castilane. Numele, espresiunile

sale s'au popularizatu nu numai in Spania, dar și in țerele străine. Pretutindene numele Dulcinea se intrebuițează spre a însemnă o amantă, numele de Don Quijote, pentru a exprima unu omu ce retăcesce spre a căută aventuri chimerice. Cervantes ajunse a fi astfelu stăpănu de limbă, încât inventă cuvinte noue, sau adaose alte terminațiuni la cele ce esistau. Stilul seu e totdeauna viu, rapidu, curgătoru, plinu de acțiune, de o varietate plăcută, potrivit cu toate situațiunile, cu toate caracterele. Din o perfectă și continuă bunăcuviință in espresiune, și mai alesu dintr'unu tonu nobilu, temperatu, simplu, naturahu, adaptatu totdeauna cu obiectele și cu evenimentele, rezultă o varietate infinită in tablouri. Această perfecțiune, autorul nu o caută de locu. Ea vine de sine sub condeiul seu, fără muncă, fără silință, și, pentru a țice astfelu, fără scirea lui. Și tocmai aci e meritul seu celu mai mare. Pentru ca o carte să producă o impresiune plăcută asupra cetitorului, și să-lu instrueze, prima condițiune e ca elu să nu vadă nici de cum truda și osteneala ce a avutu scriitorul când a compus'o. Artea trebuie să fie ascunsă, și autorul oare cum ștersu cu totul din opera sa. Aceasta dă operelor de geniu unu caracteru universalu, și le face să treacă din o generațiune in alta, fără să-și peardă nimica din importanța și interesul lor primitivu.

De multe ori Cervantes a fostu comparatu cu Omeru. Comparațiunea ne pare justă din toate punctele de vedere. Negreșitu Don Quijote e o satiră spirituală și ingenioasă in contra cavalerismului estravagantu și nebunescu. Dar nu trebuie să ne înșelăm a crede

că e numai o satiră și nimic mai mult. O simplă satiră de actualitate nu poate dură de cât atât cât durează și vițiul ce ea ilu atacă. Odată dispărutu vițiulu, dispere și ea, și generațiunile viitoare nu se mai ocupă de dēnsa. Unu altu secretu mai puternicu de cât unu interesu de actualitate, decât o vanitate națională, asigură nemurirea operelor literare. Acestu secretu e cunoscința aprofundată a inimei omenesci, a tuturor pasiunilor, a tuturor mobilelor care determinează și coducu acțiunile noastre, intr'unu cuvēntu a adevărului care e unu și acelașu in toate timpurile, in toate țerile și la toate națiunile. Pentru ce Omeru a fostu și va fi totdeauna admiratu? Dacă Iliada n'ar avē decât meritul de a fi perpetuatu suvenirul resbelului Troianu, sau mânia funestă a lui Achile, aru fi trăitu ea mai mult decât au trăitu Grecii vechi, deadreptul interesați in evenimentele și diversele peripeții ale acestei lupte? Dacă Odisea n'ar fi povestitu decât aventurile miraculoase ale nefericitului Ulise, n'ar fi peritu ea oare de, mult? Eneida In Virgiliu,, ar fi dată uitărei astăzi, dacă poetul n'ar fi sciutu a imprimă operei sale unu altu interesu decât acelu a lui Enea, ce vine de la Troia pentru a pune fundamentele puterei romane in Italia. Aceste opere ănsē trăescu și sunt aplaudate de noi tot așa, și poate mai mult decât erau aplaudate de popoarele pentru a căroru gloriificare ele au fostu scrise. De unde vine aceasta? Negreșitu de acolo că ele sunt produțiunea nu a lui Omeru, nu a lui Virgiliu, ci a spiritului omenescu in genere. Ele sunt, pentru a țice așa, cartea naturei, studiul totdeauna nou și interesantu al sufletului ome-

nescu, care nu se schimbă niciodată, care cu treizeci de secole în urmă eră bătuitu de aceleași pasiuni, dominatu de aceleași sentimente bune sau rele, ca și astăzi, ca și într'unu viitoru necunoscutu.

Cervantes cunosceă ca și Omeru, ca și Virgiliu, ca și toți oamenii cei mari, natura umană, pentru aceea cartea lui durează și va dură totdeauna, pentru aceea, ori care ar fi schimbările ce timpul ar aduce în civilizațiunea și cultura popoarelor, *Don Quijote* va fi totdeauna nou, totdeauna plinu de interesu, de impresiuni dulci și plăcute, de lecțiuni folositoare și instructive.

Unu altu caracteru propriu operei lui Cervantes, e că elu a stabilitu de la începutu și până la fine cea mai perfectă și mai armonioasă unire și înțelegere între imaginațiune și rațiune, doue facultăți ale omului ce în alte scrieri se contrațicu una alteia și se combatu. Sau imaginațiunea se ridică deasupra bunei judecăți, sau buna judecată înădușă cu totul imaginațiunea. Din contra în *Don Quijote*, ele își dau mâna una cu alta, și armonia dintre ele nu dispăre unu singuru momentu. Eată pentru ce această operă e cartea tuturor caracterelor, tuturor condițiunilor tuturor vrăstelor. De vrei o fabulă ingenioasă și interesantă, o găsești în *Don Quijote*, așa de spirituală și așa de variată, că aventurile de totu felul paru fără de sfârșitu, de la visele cele mai estravagante ale unei imaginațiuni bolnave până la cele mai de răndu întâmplări din viața privată. De vrei descrițiuni frumoase, caractere desemnate cu o mână artistică, de vrei filosofie, învățături de morală, de politică, de literatură, *Don Quijote* îți oferă modele deseversite în toate

aceste genuri. Celu ce vra să ridă, ride; celu ce vra să plângă, plânge; în fine nu e condițiune a societății, nu e stare a naturei, nu e situațiune a sufletului omenescu, care să nu fie descrisă, examinată, aprofundată în această carte. Și toate aceste idei, caractere, tablouri variate concură împreună la formarea unui totu a căruia părți sunt unite între ele prin o legătură strânsă ca verigele acelueașu lanțu.

VI.

Trebue să ne mai mirămu dar de succesul imensu ce avu *Don Quijote*, chiar de la aparițiunea sa? Singură admirațiunea cu care a fostu primitu și salutată de toată Europa, admirațiune ce departe de a se micșură cresce din ce în ce mai mult, poate respunde criticelor ce-i s'au făcutu. S'a ășu că ridiculizându entuziasmul, curagiul, amorul adevăratu, virtuțile cele mai nobile, Cervantes a datu o lovitură de moarte caracterului eroicu și cavalerescu, propriu națiunii spaniole. A admite aceasta ar fi a necuuoasce caracterul operei lui Cervantes. Dacă în adevăru scopul lui ar fi fostu de a ridiculiză sentimentele adevărate și nobile de cavalerismu, de bravură, de onoare, sentimente așa de profund înrădăcinate în poporul spaniolu în particularu, și în genere la toate popoarele occidentale în evul meșiu, opera sa n'ar fi meritatu decât desprețu și uitare. E cu neputință ca lumea întregă să se fi înșalatu asupra tendințelor lui Cervantes, în timpu de atâtea secole! Văđutu-s'au vre-o dată ca o scriere, cu toate că atacă moravurile și obiceiurile ce formează fondul caracterului unu

poporu, să fie primită cu atâta admirațiune și entuziasmu? E adevăratu că după Cervantes cărțile de cavalerismu estravagantu dispărure, și cele ce esistau cădure într'o completă uitare. Dar adevăratul eroismu fû încă multu timpu după aceea cântatu de poeți și autori, dramatici, și națiunea spaniolă păstră încă caracterul seu cavaterescu. Micșurarea lui nu e datorită nici decum operei lui Cervantes, ci schimbărilor aduse de timpu in instituțiunile și in moravurile naționale. Cavalerismul a fostu fructul expedițiunilor cruciate. Cu cât aceste lupte se afundau mai mult in trecutul secolelor, cu atâta se ștergea și suvenirul cavalerescu, cu atâta dispăreau și urmele ce lasase la popoarele din occidentu. — „Cervantes, dice unu criticu spaniolu, care aveà in inima sa tot atâta noblețã și puntu de onoare ca și celu mai ilustru cavaleru din timpul seu, care dăduse in mai multe rânduri probe de bravura sa eroică, fû cuprinsu de indignațiune, vădëndu că sentimentele ce-lu animau, erau așa de injosite, și ceea ce făcù fû de a resbună cavalerismul, de a-lu curăți de petele cu care o mulțime de deliranți ilu desonorau necontentitu. Națiunea înțelese adevărata sa intențiune, și-lu aplaudă cu entuziasmu. Astfeliu cavalerismul restituitu de dënsul in adevărata sa esență, veni in urmă Calderon pentru a-i încoronă opera, prezentând'o in toată frumuseța sa, și imbrăcând'o cu bogatul costumu al imaginațiunei sale in florite.“ — Cervantes însuși presimțindu poate criticele ce aveau să i se facă, termină cartea sa prin aceste cuvinte, care sunt ca o profesiune de credință, ca o espunere sinceră a motivelor ce l'au condusu in întreprinderea sa: „*Căci dorința mea, dice elu,*

*n'a fostu altă decât de a espune urei oamenilor inchipuitele și estravagantele istorii a cărților de cavalerie, care prin Istoria adevăratului meu Don Quijote, mergu dejă șchiopătându, și fără nici o indoială voru căde cu desevirșire.“ *)*

Câte-va anecdote, ce cuprindu totdeauna adevăruri profunde, ne voru face să judecăm despre numele și intinsa reputațiune a lui Cervantes.

In cele de pe urmă zile ale vieței sale, Cervantes, atacatu de o boală care-i causă moartea, se întorcea in Madrid, dintr'o călătorie ce făcuse, la unu satu unde locuiau părinții femeii sale. Doi amici ilu însoțiau. Tustrei erau călări și mergeau liniscit, când se vădure chiemați de unu studentu ce venea in urma lor, și care le duse să se opriască, tânguindu-se că nu putuse să-i ajungă mai curëndu, pentru a le ține companie. Unul din cei trei călători respunse că vina e a calului lui Miguel de Cervantes, ce are pasul pre mare. La numele de Cervantes, studentul sări jos de pe magarul seu, apucă cu afecțiune și entuziasmu mânele lui Cervantes, pentru care eră pasionatu fără a-lu cunoasce și îi duse: *Dar, dar, acesta e ciuntul sântosus**), famosul tot (famoso dete), scriitorul veselu, bucuria muselor.“* Cervantes, care ni povesteste singuru această istorie, se minună de aceste laude neasceptate, și respunse cu modestie studentului entuziasmatu; „*Asta e o greșală, in care au cădut mulți pasionați, in*

*) Cervantes și perdu o mână in bataia de la Lepantu.

**) „Tues no ha sido otro mideseo que poner en aborrecimiento de los homcres las fingidas y dispartadas historias de los libros de cabaleras, que por las de mi verdadero Don Quijote von ya tropezando, y han de caer del todo sin duda alguna.“

ignoranța lor : eu Domnule, sunt Cervantes, dar nu bucuria muselor...“)* .

Intr'o di regele Filip III găsiindu-se in balconul palatului seu, vădî unu tînăru preumblându-se pe malurile Monsanarezului, cu o carte in mână. La fie care pasu elu se opriă, gesticulă și rideă cu hohotu. „Omul acesta ori e nebunu, ori cetesce pe Don Quijote, di se regele.“ Indată curtenii sei se dușeră să verifice lucrul, și aflăre că acelu tînăru cetiă in adevăru cartea lui Cervantes.

In 25 Fevruaru 1615, arhiepiscopul de Toledo visită pe ambasadorul Franciei. Oamenii sei puindu-se la vorbă cu gentilomii ce insoțiau pe ambasadoru, aceștia îi întrebăre ce cărți de imaginațiune erau mai renumite atunci. Operele lui Cervantes fură cu deosebire recomandate și lăudate.

Francezii admirăre foarte mult pe Cervantes, aratară stima și reputațiunea de care elu se bucură in Franția și in regatele vecine și manifestăre dorința de a-lu vedè in persoană, cerëndu pe larg informări despre e-tatea, profesiunea, calitatea și pozițiunea sa.

Unul din oamenii arhiepiscopului le respunse că Cervantes e bătrănu, că a fostu soldatu, că-i gentilomu, și că-i saracu. „Cum, di se unul din Franceji, Spania n'a făcutu bogatu pe unu astfelu de omu? Nu-lu hrănesce pe socoteala tesaurului publicu?“ „Dacă, adaogă unu altul, lipsa ilu silesce să scrie, dea D-șeu să nu aibă niciodată abundență de cele necesare, pentru ca, rămănenđu saracu, să imbogățiască, prin operile sale lumea întreagă.“

*) „Ese es un error donde han caido muchos aficiona dos ignorantes: yo Senor, soy Cervantes, pero no el regogijo de las Musas.“

Și omul a căruia nume se respândise cu toată răpejunea in toate țerele, să fi trăitu in lipsă și miserie? Dar lucrul e adevăratu și face tot atăta onoare caracterului independentu și mândru a lui Cervantes, pe cât rușine oamenilor puternici de atunci, cari se incunjurau de o mulțime de scriitori mediocri, și cu totu uități astăzi, refusădu protecțiunea și sprijinul lor geniului, care cu condeiul seu, singuru a ilustratu patria sa, mai mult decât cele mai strălucite fapte de eroismu și bravură.

St. Vărgolici.

Poesii noue de Mih. D. Cornea.

I.

Te-am vădutu, și nu potu spune
Ce in mine am simțitu,
Dar tu scii, o scii pre bine
Căci tu scii cât te-am iubit.

De-așu putè in calde lacrimi
Al meu chinu a-lu revărsă
Ah! așu plănge, di și noapte,
Lacrimi din inima mea;

De-așu putè prin jalnicu cîntecu
Sufletu-mi a-lu ușură,
Așu cîntă unu cîntecu jalnicu
Jalnicu ca inima mea!

Dar nu potu macar a plănge,
Nici nu potu vai! a cîntă,
A mea viață 'ncet se stinge
Și nu te mai potu uită!

II.

Crud și fără îndurare
 Tu, iubito, m'ai tradatu,
 Ș'al meu arbore d'ilusii
 De frunțe l'ai scuturatu!

Ca unu verme'n al meu sufletu
 Ai intratu iubita mea,
 Ș'ai ucisu ce eră june
 Ori ce visu ce doru eră!

Crud și fără îndurare
 Tu, iubito, m'ai tradatu...
 Ah! dă-mi ați o sărutare,
 Și eu toate le-am uitate!

III.

Tu nu scii de ce plecu capul
 Și cu ochii in pământu
 Mi-ascundu fața tristă, rece,
 Ca o peatră de mormentu.

Dacă jalnica-mi privire
 Sus spre ceru așu ridică,
 De-ar vedè-o cele stele
 Ele rēu te-ar blastemà!

Ș'ai mei ochi scaldați in lacrimi
 Luna 'n ceru de i-aru zări,
 Ah! și stelele și luna
 Crud, cumplitu te-ar pedepsi.

Dar nici stelele nici luna
 Să nu vadă cât am plānsu
 Și cum fragida'mi junie
 Prin amorul tēu s'a stinsu.

Și de-aceea cu plecu capul
 Și cu ochii in pământu,
 Mi-ascundu fața tristă, rece
 Ca o peatră de mormentu.

IV.

In visu eu astă noapte
 Iubită, te-am văđutu,
 Urită ca păcatul
 Și tot te-am cunoscutu!

Și te-am chematu pe nume
 Și tu nu mi-ai răspuns,
 Și palida mea față
 Cu mâna mi-am ascunsu.

Ș'am plānsu am plānsu, iubită,
 Ș'o lacrim' a picatu
 Pe mâna ta sbircită
 Și tu tē-ai scuturatu.

Și lacrima sermana
 In colbu jos a căđutu,
 Și din pământu și lacrimă
 O floare s'a născutu.

Și floarea cu picioarele
 Tu, dragă, ai călcatu,
 Și floarea sub picioru'ți
 Gemēndu te-a intrebatu:

„Și ce ți-am făcutu oare
 De-așa crud mă uciđi?“
 Dar tu îți intorci capul,
 De-a ei durere riđi;

Nu ride, astă floare
 Picioru-ți a atinsu,

Ș'otrava-i ucigașă
De tine-acum s'a prinsu!

Căci astă tristă floare
Era durerea-mi grea
Și ea e otrăvită
Ca și inima mea!

—

V.

Poate ați sau poate măne
De-al meu chinu eu voi scapă
Măne poate n'oiu mai plănge
Măne nu voi mai oftă!

Ș'atunci eară cu iubire
O copilă v'oiu privi,
Și unu visu de fericire
Ănc'odată mi-a zimbi.

Dar atunci acea copilă
Ca tine se va numi,
Va avè și ea përu negru,
Negri ochi ce-oru străluci;

Măna mică, talie sveltă
Precum e talia ta,
Ș'o guriță mititică.....
Tu, ear tu, iubita mea!

—

VI.

In dërătu de-mi intorecu ochii
In trecutul depărtatu,
Măngăie o amintire
Sufletul meu intristatu

De'ndreptu ochii inainte
Și departe'n viitoru,
O plăcută 'nchipuire
Umple sufletu-mi de doru,

Inainte-mi, după mine,
Eu pe tine te zărescu,
Amintirea și speranța
Orizontu-mi mărginescu.

M. D. Cornea.

—

P O E S I I .

—

* * *

„Cătu va stă astă tulpină
„Și amoru-mi va dură“,
Đisu-mi-ai tu in grădină;
Cerul chiar te ascultă.

Inima-mi acum suspină,
Treccu pe ici apese ori;
Eată, eat'acea tulpină!
Unde e ș'alu têu amoru?

* * *

Iubiam odat'n lume
Plăcere, fericire
Și cântice de-amoru,
Ș'ades cu-a mea iubită,
A lunei strălucire
O contemplam cu doru;

Ați suferu, ș'în durerea-mi
 Eu plângu cu intristare
 Perdutu și desperatu,
 Și blastămu soartea-mi crudă,
 Ce fără de indurare
 Așa m'a condamnatu!

Odată-mi plăceă viața;
 Și timpul, ca să stee
 Etern, eu am doritu;
 Cu farmecul juneței
 Iubiam, ș'am fostu iubit

Dar vai! ați viața-mi trece
 Tradatu de toată lumea
 În lacrimi și chinu
 O moarte! vino iute
 Și șterge al meu nume
 Cu tristul meu suspinu!

I. Brociner.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui Ar. D. în Făgărașu. Vă mulțămimu. Ma
 pre larg prin scrisoare.

D-lui X. în B. Ne pare rău : s'a respinsu. Cât
 mai curându vă voi scrie cauzele.

D-lui A. B. Iassi. E imposibil.

D-lui S. R. Folticeni. Nu s'a pututu primi.

Red.

ANUNCIURI.

A eșitu de sub presă și se află de vëndare în Iassi la *Librăria Junimea* în București la
 librăria *Soccec & Comp.*, precum și în cele mai multe librării din țară:

B I E N Z I.

Tragedie în cinci acte de

Samson L. Bodnărescu.

Prețul 2 lei 50 bani.

(Edițiunea Societății Junimea.)

Cabinetul de lectură francesu-germanu a Librăriei Junimea anunțiatu în mai multe rân-
 duri, se pune la dispozițiunea publicului cu începere de Luni în 16 Dechemvrie. Elu cuprinde
 opurile literare cele mai cunoscute și mai noue, atât din literatura franceză, cât și din cea
 germană. Prețul abonamentului pe lună este pentru cărțile franceze 3 lei noi ear pentru cele
 germane 2 lei noi. Catalogul se distribuie gratis.

Redactoru respunțătoru : *Iacob Negruzzi.*

Tipografia Societății Junimea.